ناصراوریا / مختصات افغانستان/ نخبگان و مشاهیر ۲۰۲۲/۱۰/۰۵

سوانح مختصر سپه سالار «غلام حیدر خان چرخی» در قاموس کبیر افغانستان

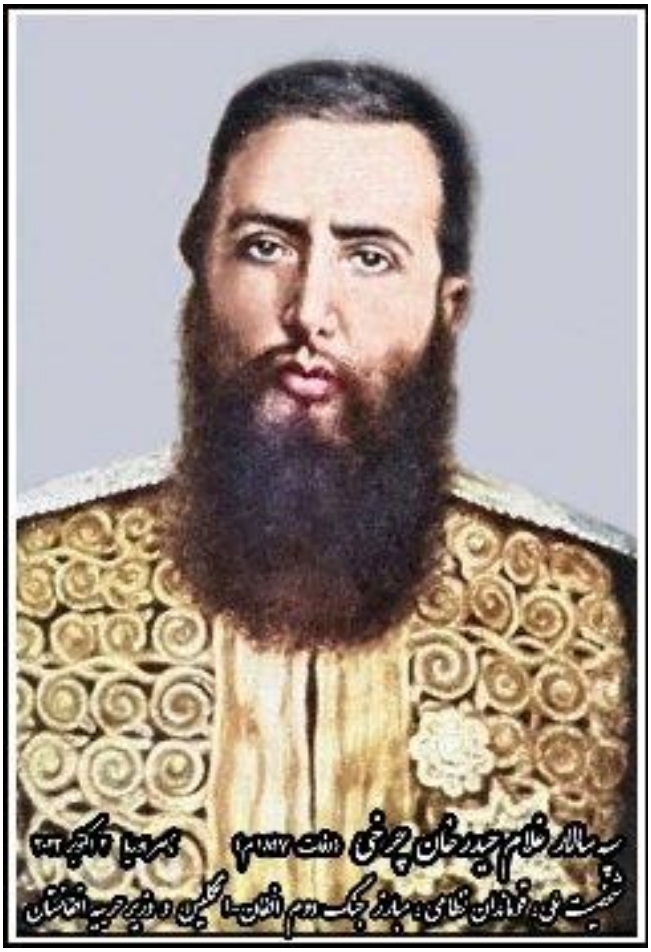

سپه سالار غلام حیدر خان ځرخی د ملک عبدالصمد خان یوسفزی ځوی د لوګر ولایت د ځرخ ولسوالی کی نړی ته سترګی پرانستی.
د امیر شیرعلی خان پادشاهی وخت کی اردو ته شامل او روسته د غزنی والی او بیا د قندهار قول اردو قوماندان شو .
د افغان-انګریز دوهمی جګړی ستر مبارز او بیا د افغانستان د حربیه (دفاع) وزیر شو.
په ۱۸۹۷ زیږیدیز کال کی د انګریزانو د ایجنټانو له خوا په اسمار کی مسموم او له نړی ځخه یی سترګی پټی کړی.
جنازه یی په عزت او برم سره د لوګر ولایت د ځرخ ولسوالی کی د هغه په پلرنی هدیره کی خاورو ته وسپارل شوه.
اروا دی ښاده، یاد دی تلپاتی او لوړ جنت دی ځای وی.

سپه سالار غلام حیدر خان چرخی، شخصیت ملی، قوماندان مدبر، مبارز خستگی ناپذیر جنگ دوم افغان-انگلیس و وزیر حربیهٔ افغانستان, در منطقهٔ چرخ ولایت لوگر چشم به جهان گشود .
پدرش مرحوم عبدالصمد خان, ملک و بزرگ مردم یوسفزی بود. وی تعلمیات ابتدایی و رموز بزرگمنشی, سیادت و مردم داری را از پدر فراگرفت. زمانی که پدرش جهان فانی را وداع گفت بخاطر صداقت, ایمانداری, امانتداری, احترام و عزت خاصی که در جامعه داشت, مردم وی را بحیث جانشین پدر انتخاب کردند. غلام حیدر خان که فطرتاً شخص امین و صادق بود و وظایف مردم را با نهایت امانتداری انجام میداد نه تنها محبوب مردم شد بلکه مورد توجه مقامات دولتی نیز قرار گرفت.
غلام حیدر خان در سال ۱۸۷۹م در زمان سلطنت امیر شیرعلی خان، این وظیفه را به برادرزاده اش فیض محمد خان واگذار کرد. خودش به کابل آمده و در منطقهٔ اندارپی نزدیک شاه دوشمشیره (ع) محلی که به نام قلعهٔ غلام حیدر خان مسمی است, سکنی گزیده و به صفوف اردوی افغانستان پیوست.
نظر به صداقت و مهارت مسلکی مورد توجه و اعتماد امیر شیرعلی خان قرار گرفت.
در وقت حکومت امیر محمد یعقوب خان، پسر امیر شیرعلی خان، در منطقهٔ علی مسجد نزدیک درهٔ خیبر (۱۸۷۸م) به حیث قوماندان قوای سرحدی خدمت نمود .
غلام حیدر خان چرخی در جنگ دوم افغان-انگلیس (۱۸۷۸ - ۱۸۸۰م) دو هزار مبارز ملی را از ولایت لوگر جمع آوری نمود. وی به معیت برادرش سمندر خان چرخی، و مبارزین ملی دیگر چون میر بچه خان کوهدامنی، محمد جان خان وردگ، میر غلام قادر خان اوفیانی، ملا دین محمد مشهور به ملا مشک عالم، ملا عبدالغفور خان لنگری، محمد عثمان خان صافی که هر کدام از مناطق خود چون کوهدامن، غزنی، اوفیان، تگاب، نجراب و دیگر مناطق

مردم را برای مبارزه علیه انگلیس ها جمع و بسیج نموده بودند، در دفاع از وطن و نوامیس ملی سهم عمده و مؤثر گرفتند .
زمانی که انگلیس ها در پایان جنگ "عفو عمومی" را اعلان کردند، ولی نتوانستند دشمنی و کینهٔ خود را با این مبارزین ملی پنهان نمایند. به همین دلیل شخصیت های ملی چون: غلام حیدر خان چرخی، میر بچه خان کوهدامنی، محمد جان خان وردگ و سمندر خان چرخی مشمول این "عفو" انگلیس ها نبودند. (جالب است که "عفو" از جانب متجاوزین انگلیس اعلان شده بود, موجوداتی که خلاف تمام موازین انسانی و بین المللی، در درازنای تاریخ هزارها کیلومتر دور از وطن خود به کشورهای دیگر تجاوز نموده و سرمایه های مادی و معنوی آن کشور ها را غارت و آنهایی را که به دفاع از خود و وطن خود می ایستادند, قتل می نمودند).
غلام حیدر خان چرخی در زمان امیر عبدالرحمن خان در سال ۱۸۸۱م به حیث والی ولایت غزنی مقرر شد .
در سال ۱۸۸۲م زمانی که امیر عبدالرحمن خان قوایی را به قندهار گسیل کرد، و غلام حیدر خان را نخست به صفت معاون و بعد از مدت کوتاهی نسبت شایستگی و کاردانی اش وی را به حیث سرقوماندان قول اردوی قندهار مقرر نمود .
سپس در جنگ منگل, کلمان, شینوار, اسمار, مهمند و فتح "کافرستان" که بعداً بنام نورستان مسمی شد، تمام این مناطق را از نفوذ و سلطهٔ انگلیس ها آزاد نموده و مطیع دولت افغانستان ساخت.
در سال ۱۸۸۵م زمانی که امیر عبدالرحمن خان در هنگام کنفرانسی با نائب السلطنهٔ بریتانیا (Lord Dufferin) لارد دافرن در هندوستان بود که خبر ناخوشآیندِ جنگ در پنجده میان قوای روس و افغان به او رسید. سپه سالار غلام حیدر خان در این سفر با امیر همراه بود .
روایت است زمانی که امیر عبدالرحمن خان در نخستین مرحله معاهدهٔ دیورند با وایسرای هند بریتانوی بود, امیر موضوع خبط سیاسی اش را با سپه سالار غلام حیدر خان در میان میگذارد و نظرش را در بارهٔ راه حل آن جویا میشود. غلام حیدر خان میگوید که راه حل موجود است و ملاحظات و راه حل را بیان خواهد کرد به شرطی که امیر خشمگین نشود .
امیر عبدالرحمن خان میگوید: آنچه شما لازم دانید بگوئید، طرف قبول و تائید است. همان بود که امیر عبدالرحمن خان به لارد برنس میگوید بهتر است معاهده را غلام حیدر خان که نمایندگی مردم را دارد مطالعه و امضأ نماید و لارد برنس حاضر میشود تا بالموجه با سپه سالار صاحب غلام حیدر خان چرخی صحبت نموده در معاهده تائید و امضای سپه سالار را بگیرد. زمانی که غلام حیدرخان معاهده را مطالعه میکند، میبیند که به کلی به نفع طرف انگیس و به ضرر مردم افغانستان است. با کلمات سخت و درشت امیرعبدالرحمن خان را یک شخص و پادشاهی موقتی گفته و امضای عبدالرحمن خان را از بین برده و سند را بدون امضا به نمایندهٔ انگلیس میدهد .
)این موضوع و کارنامهٔ سپه سالار غلام حیدرخان چرخی در منطقهٔ نورستان و اهمیت جغرافیایی، سیاسی، اقتصادی و ارزش جیئوپولتیک آن، در کتاب "برگی چند از نهفته های تاریخ در افغانستان" - تألیف خالد صدیق چرخی ۱۳۹۰هجری شمسی با رفرنس هایی از مؤرخین مختلف افغان چون: احمد علی کهزاد, عبدالحی حبیبی, میر محمد صدیق فرهنگ, غلام محمد غبار, بیان گردیده است.(
غلام حیدرخان در سال ۱۸۸۶م از طرف امیر عبدالرحمن خان به سمت وزارت حربیه (وزارت دفاع) تقرر حاصل نموده و رتبهٔ سپه سالار به وی تفویض گردید. سپه سالار غلام حیدر خان به پاس خدمات ملی اش مفتخر به دریافت دو نشان الماس از طرف امیر گردید.
همچنان در کتاب (افغانستان در پنج قرن اخیر) میر محمد صدیق فرهنگ عدم مؤافقت سپه سالار غلام حیدر خان را در مسئلهٔ خط دیورند و زدودن امضای عبدالرحمن خان از سند خط دیورند اشاره دارد. گفته شده که سپه سالار غلام حیدر خان از طرف امیر عبدالرحمن خان به خاطر این کار نه تنها توبیخ نشد بلکه مورد تقدیر هم قرار گرفت.
سپه سالار غلام حیدر خان چرخی این شخصیت ملی و نظامی وطندوست در سال ۱۸۹۷م در اسمار از طرف ایجنت های انگلیس مسموم گردیده و چشم از جهان پوشد .
جنازه غلام حیدر خان با اعزاز و اکرام در حضیرهٔ آبایی شان در ولسوالی چرخ ولایت لوگر به خاک سپرده شد .
در مورد زندگی شخصی سپه سالار غلام حیدر خان باید گفت که بعد از فوت همسر اولش (والدهٔ غلام نبی خان چرخی) که از نزدیکان خودش بود، با خانم سعادت دختر محمد کبیر خان توخی ازدواج نمود که از وی دو فرزند به نام های غلام جیلانی خان و غلام صدیق خان دارد.
وی همچنان با دختر یکی از خوانین خوگیانی نورستان ازدواج نموده بود که از وی فرزندی به نام عبدالعزیز خان داشت .

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

بعد از مسمومیت و وفات سپه سالار غلام حیدر خان چرخی, همسرش خانم سعادت, که شخصیت فهیم, مدبر و ورزیده داشت, مسئولیت تدبیر امور و تنظیم خانه و تربیهٔ فرزندان خانواده را عهده دار شد. وی با پیروی از روش سپه سالار مرحوم, با تعلیم اصول دینی, آموزش روحیه, اخلاق و تربیهٔ افغانی و عنعنات ملی به فزندان خانواده، این وظیفه را وجهٔ احسن انجام داد .

سپه سالار غلام حیدر خان چرخی دارای چهار پسر بود بنام های غلام نبی خان چرخی، غلام جیلانی خان چرخی، عبدالعزیز خان چرخی و غلام صدیق خان چرخی.

*نائب سالار غلام نبی خان چرخی ابتدا به حیث صاحب منصب اردوی افغانستان کار نمود و بعداً به حیث معین وزارت امور خارجه، وزیر مختار افغانی در ماسکو، وزیر مختار افغانی در پاریس و سفیر افغانی در ترکیه وظایف را انجام داده است. با تأسف و درد که غلام نبی خان چرخی به امر نادر خان به شهادت رسید.

*جنرال غلام جیلانی خان چرخی پس از اجرای خدمات سترگ و ارزشمند در اردوی افغانستان, به حیث وزیر مختار افغانی در انقره اجرای وظیفه نموده است. وی در سال ۱۹۳۳م به امر نادر شاه اعدام گردید.

*غند مشر عبدالعزیر خان چرخی اولاً به حیث نایب الحکومه در ولایات مختلف و بعدها به سمت معین وزارت داخله ایفای وظیفه نموده است. وی در سال ۱۹۶۲م در شهر برلین آلمان به اثر سکته قلبی از دنیای فانی درگذشت و در حضیرهٔ اسلامی ترک ها به خاک سپرده شد.

*غلام صدیق خان چرخی در اول به حیث سرمنشی دارالتحریر شاهی و چندی بعد به حیث معین وزارت امور خارجه، سپس وزیر امور خارجهٔ دوره امانیه و به حیث وزیر مختار افغانی در برلین جرمنی ایفای وظیفه نموده است. و در سال ۱۹۶۲ میلادی در شهر برلین وفات نموده و جنازه اش به کابل انتقال و در شهدای صالحین در جوار تمیم انصار (رض) به خاک سپرده شد.

یاد کارنامه های حماسی و ملی سپه سالار غلام حیدر خان و فرزندانش جاودان.

روح این فرزند صدیق وطن شاد و بهشت برین مکانش باد.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ